

DEVELOPING CRITICAL THINKING IN CHILDREN: THE ART OF CONTENT FILTERING

Aziza To‘raboeva

Sevinch To‘xtaboyeva

Tabassum Turebaeva

1st-year students of the Speech Therapy (Logopedics) Department, Faculty of
Pedagogy, Chirchik State Pedagogical University

Scientific Advisor: Doston Shokir o‘g‘li Mahkamov

mahkamovbk@gmail.com

Abstract: The article examines the issue of developing critical thinking in children within the context of the modern digital environment. Special attention is paid to the skills of information analysis and content filtering, which emphasize the ability to distinguish reliable data from false information. Furthermore, the role of educators and parents in developing media literacy and fostering a conscious attitude toward information is highlighted.

Keywords: Critical thinking, children, media literacy, digital environment, content filtering, information analysis.

Annotatsiya: Maqolada bolalarda tanqidiy fikrlashni shakllantirish masalasi raqamli muhit sharoitida ko‘rib chiqiladi. Axborotni tahlil qilish va kontentni ifiltrlash ko‘nikmalariga alohida e‘tibor qaratilib, ular orqali ishonchli va yolg‘on ma‘lumotlarni iajratish muhimligi yoritiladi. Shuningdek, pedagoglar va ota-onalarning media ma‘rifatni rivojlantirishdagi roli ta‘kidlanadi.

Kalitso‘zlar: tanqidiy fikrlash, bolalar, media ma‘rifat, raqamli muhit, kontentni filtrlash, axborotni tahlil qilish.

“SOG’LIQNI SAQLASHDA YANGI YONDASHUVLAR”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026

Bugungi axborot jamiyatida bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish ta’lim va tarbiyaning asosiy maqsadiga aylanib bormoqda. Bolalar yoshligidanoq raqamli muhitga tushib qolishadi, bu yerda ular har kuni turli xil ma’lumotlarga duch kelishadi: ta’lim materiallaridan tortib ko’ngilochar va ba’zan buzg’unchi kontentgacha. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, video almashish saytlari va onlayn o’yinlar bolaning dunyo qarashi, qadriyatlari, munosabatlari va xulq-atvorining shakllanishiga sezilarli ta’sir ko’rsatadi. Biroq, bolalar duch keladigan barcha ma’lumotlar ishonchli, xavfsiz va foydali emas, shuning uchun tanqidiy fikrlash ko’nikmalarini va kontentni filtrlash qobiliyatini rivojlantirish ayniqsa muhimdir.

Tanqidiy fikrlash – bu ma’lumotni tahlil qilish, uning ishonchliligini baholash, sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash, faktlarni taqqoslash va xabardor fikrni shakllantirish qobiliyatidir. Bunga savol berish, dalillarni izlash va ma’lumotni yuzaki qabul qilmaslik qobiliyati kiradi. Raqamli davrda bu muhim ko’nikmaga aylanib bormoqda, bu bolalarga axborot manzarasida harakat qilish, manipulyatsiyaga qarshi turish va ommaviy axborot vositalari muhitining salbiy ta’siridan qochish imkonini beradi¹. Rivojlangan tanqidiy fikrlashsiz bolalar soxta yangiliklar, yashirin reklama, tashviqot va buzib ko’rsatilgan ma’lumotlarga moyil bo’lib qoladilar.

Axborot tanlashning noyob san’ati deb hisoblanishi mumkin bo’lgan kontentni filtrlash qobiliyati tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim rol o’ynaydi. Kontentni filtrlash bolaning foydali va ishonchli ma’lumotlarni ongli ravishda tanlash qobiliyatini talab qiladi, shu bilan birga yolg’on, zararli yoki manipulyativ ma’lumotlarni e’tiborsiz qoldiradi. Bu jarayon nafaqat kognitiv ko’nikmalarni, balki ma’lum darajadagi media savodxonligini ham talab qiladi. Bolalar axborot manbasini, muallifning maqsadlarini, material tomonidan uyg’otilgan his-tuyg’ularni va uning haqiqatga qanchalik mos

¹Vasilev L.S. *Sharq dinlari tarixi*. — Toshkent: Fan, 2006.

“SOG’LIQNI SAQLASHDA YANGI YONDASHUVLAR”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026

kelishini tushunishlari kerak. Bolalarga turli manbalardan olingan ma’lumotlarni taqqoslashni, qarama-qarshiliklarni payqashni, argumentlarni tahlil qilishni va mustaqil xulosalar chiqarishni o‘rgatish muhimdir².

Raqamli muhit bolaning rivojlanishiga ikki tomonlama ta’sir ko‘rsatadi. Bir tomondan, u juda ko‘p miqdordagi bilimlarga kirish imkonini beradi, kognitiv qiziqishni rivojlantiradi, ufqlarni kengaytiradi va o‘z-o‘zini o‘qitish uchun imkoniyatlar yaratadi. Boshqa tomondan, axborotni haddan tashqari va nazoratsiz iste’mol qilish yuzaki idrokka, diqqatni jamlashning pasayishiga, klipga asoslangan fikrlashning rivojlanishiga va raqamli qurilmalarga qaramlikka olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, bolalar ko‘pincha haqiqiy va yolg‘on ma’lumotlarni mustaqil ravishda ajrata olmaydilar, bu esa ularni manipulyatsiyaga ayniqsa moyil qiladi.

Bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish ta’lim muhitida ham, uyda ham tizimli va maqsadli bo‘lishi kerak. O‘qituvchilar va ota-onalar bu jarayonda muhim rol o‘ynaydi, nafaqat bilim manbai, balki axborot uzatish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Ular shunchaki tayyor bilimlarni berishlari, balki bolalarga fikrlashni, tahlil qilishni va savol berishni ham o‘rgatishlari kerak. Samarali usullarga muloqotni rivojlantirish, turli nuqtai nazarlarni muhokama qilish, real hayotdagi vaziyatlarni tahlil qilish, ommaviy axborot vositalari materiallari bilan ishlash va o‘yinga asoslangan texnologiyalardan foydalanish kiradi. Masalan³, siz farzandingizdan yangiliklarni tahlil qilishni, uning manbasini aniqlashni, noaniqlikning mumkin bo‘lgan belgilarini aniqlashni va u qanday his-tuyg‘ularni uyg‘otishini va nima uchun ekanligini muhokama qilishni so‘rashingiz mumkin.

Bolalarda savol berish odatini rivojlantirish ayniqsa muhimdir: "Buni kim aytdi?", "Nima uchun bu aytilgan?", "Bunga ishonishimiz mumkinmi?", "Dalillar bormi?"

²Vygotskiy L.S. *Tafakkur va nutq*. — Toshkent: O‘qituvchi, 1999.

³Bruner J. *Bilish psixologiyasi*. — Toshkent: Universitet nashriyoti, 2001.

“SOG’LIQNI SAQLASHDA YANGI YONDASHUVLAR”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026

Bunday savollar analitik fikrlashni rivojlantiradi va bolalarga ma’lumotni mulohaza qilmasdan qabul qilmaslikka yordam beradi⁴. Shuningdek, mulohaza ko‘nikmalarini rivojlantirish - olingan ma’lumotlarga o‘z fikrlari, his-tuyg‘ulari va munosabatini anglash qobiliyatini rivojlantirish muhimdir. Bu nima bo‘layotganini chuqurroq tushunish va qadrlashga yordam beradi.

Ota-onalar va o‘qituvchilar raqamli texnologiyalardan xavfsiz va ongli foydalanish uchun sharoit yaratishlari kerak. Bunga ekran vaqtini kuzatish, sifatli kontentni tanlash, birgalikda ko‘rgan va o‘qigan narsalarini muhokama qilish va ma’lumotga mas’uliyatli munosabatni shakllantirish kiradi. O‘zingizni taqiqlar bilan cheklamaslik, balki sabablar va oqibatlarni tushuntirish, bolaning o‘zini o‘zi boshqarish uchun ichki qobiliyatini rivojlantirish muhimdir⁵.

Shunday qilib, bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va kontentni filtrlash ko‘nikmalari zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatli ijtimoiylashuv uchun juda muhimdir. Bu ko‘nikmalar bolalarga nafaqat axborot muhitida harakatlanish, balki xabardor qarorlar qabul qilish, o‘zlarini salbiy ta’sirlardan himoya qilish va jamiyatda faol va mas’uliyatli ishtirokchilarga aylanish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI :

1. Vasilev L.S. *Sharq dinlari tarixi*. — Toshkent: Fan, 2006.
2. Vygotskiy L.S. *Tafakkur va nutq*. — Toshkent: O‘qituvchi, 1999.
3. Bruner J. *Bilish psixologiyasi*. — Toshkent: Universitet nashriyoti, 2001.
4. Polat E.S. *Yangi pedagogik texnologiyalar*. — Toshkent: Akademiya, 2002.
5. Halpern D. *Tanqidiy fikrlash psixologiyasi*. — Toshkent: Sharq, 2005.

⁴Halpern D. Tanqidiy fikrlash psixologiyasi. — Toshkent: Sharq, 2005.

⁵Polat E.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Akademiya, 2002

